

УДК 378.4

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-103-114>

ЗДОРОВ'Я ЯК ЦІННІСТЬ ПЛАНЕТАРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Є. А. Зеленов

ORCID 0000-0001-6296-1067

Аналізується феномен здоров'я в контексті його соціального і духовного компоненту, як складової планетарного виховання студентської молоді. Розглядаються різні дефініції цього поняття. Вказано на зв'язок стану здоров'я населення, й особливо молоді, з рівнем цивілізованості країни, її готовності до прийняття основної тенденції світового прогресу – руху до людини, до гуманізму.

Вказується, що наша свідомість виявилась неготовою прийняти глобальність сучасної пандемії. Люди в більшості не змогли попервах осягнути того факту, що здоров'я кожного – це не тільки його особиста справа, але й планетарна цінність. Людство має визнати, що здоров'я – це природна, абсолютна і повсякчасна життєва цінність, яка займає верхню сходинку на ієрархічній драбині цінностей. Сучасні українські реалії, на жаль, не сприяють формуванню у дітей та молоді належної мотивації до здорового способу життя. Визначені фактори ризику, які негативно впливають на здоров'я студентів: стресова педагогічна тактика; інтенсифікація навчального процесу; невідповідність методик і технологій навчання; невиконання елементарних гігієнічних вимог до організації навчального процесу; функціональна неграмотність викладачів та студентів у питаннях збереження та зміцнення здоров'я тощо.

Зазначається, що формування потреби студентів ЗВО в здоровому способі життя необхідно для того, щоб майбутній фахівець ще в студентські роки прийшов до усвідомлення значущості проблеми здоров'я як цінності не тільки приватної, але й як цінності державної, національної і, врешті речі – планетарної.

Аналізується сутність соціального та духовного аспекту здоров'я. Соціальне здоров'я – це стан організму, що визначає здатність людини контактувати з соціумом. Духовне здоров'я можна визначити як спроможність особистості будувати та регулювати своє життя і свою діяльність (як громадську, так і професійну) у відповідності до гуманістичних ідеалів, які

вистраждало людство в процесі історичного розвитку цивілізації. Саме духовне здоров'я є визначальним у ставленні людини до себе, до інших, до суспільства і є пріоритетним в ієрархії здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, соціальне здоров'я, духовне здоров'я.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Ситуація, в якій перебуває сучасна людина, характеризується перманентним стресом (техногенні катастрофи, стихійні лиха, локальні війни, вкрай напружений ритм життя, лавиноподібний потік інформації, фінансові негаразди, невпевненість в завтрашньому дні тощо). Це аж ніяк не сприяє здоров'ю населення, особливо його молодій частині. Адже основна задача молодого покоління – опанувати знаннями, уміннями і навичками, які допоможуть його успішному функціонуванню і як фахівця, і як громадянина, і як сім'янина, і як споживача, і як власника. Для виконання кожної з цих соціальних ролей потрібно мати не тільки відповідні знання, уміння, навички і компетенції, але й мати міцне здоров'я, щоб користуватися ними у житті. Таким чином, можна стверджувати, що проблема збереження здоров'я молодого покоління виступає як одна з найактуальніших на даний момент і переростає з особистої, приватної проблеми кожної людини на загальнодержавну, ба більше – на загальнолюдську, планетарну проблему.

Як справедливо зазначає І. Сопова (2018), «стан здоров'я населення є показником, що відображає соціально-економічний рівень розвитку держави, стан здоров'я молоді, зокрема студентства, є запорукою формування потенціалу розвитку будь-якої країни». До цього варто додати, що стан здоров'я молоді є показником приналежності тієї чи іншої держави до світової спільноти, готовності її до прийняття основної тенденції світового прогресу – руху до людини, до гуманізму.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Особливо ця проблема загострилась під час світової пандемії, яка показала неготовність систем охорони здоров'я більшості країн світу до протистояння хворобі. Але неготовим виявилось не тільки матеріально-технічне забезпечення медичної сфери, неготовою прийняти глобальність лиха виявилась наша свідомість. Люди в більшості не змогли попервах досягнути того факту, що здоров'я кожного – це не тільки його особиста справа, але й планетарна цінність.

Як стверджує О. Ісакова (2018), сучасний рівень розвитку цивілізації, з одного боку, ставить під загрозу існування людини як біологічного виду, а з іншого – актуалізує проблему здоров'я в різних аспектах – медичному, екологічному, соціальному, політичному, економічному, духовному.

Людство має визнати, що здоров'я – це природна, абсолютна і постійна вітальна цінність, яка знаходиться на вершині ієрархічної драбини цінностей, а також у системі таких категорій людського буття, як інтереси та ідеали, гармонія, краса, сенс життя, творчість, вектор напряму життєдіяльності. З поліпшенням комфорту життя, задоволення природних вітальних потреб людей, абсолютна цінність здоров'я, на нашу думку, буде зростати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Люди завжди прагнули знань про здоров'я. Довгий час розуміння здоров'я обмежувалось відсутністю хвороб чи фізичних вад. Відповідно до дефініції Г. Сигериста «здоров'я не означає просто відсутність хвороб: ... це щось позитивне, це життєрадісне та бажане виконання обов'язків, які покладає на людину життя... Здоровою може вважатися людина, яка відзначається гармонійним фізичним і розумовим розвитком і добре адаптована до навколишнього її фізичного й соціального середовища. Здорова людина повністю реалізує свої фізичні й розумові здібності, може пристосовуватися до змін навколишнього середовища... і робить свій посильний внесок у благополуччя суспільства...» (Sigerist, 2003).

Це визначення здоров'я стало базовим для Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ). У преамбулі статуту ВООЗ записано: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб чи фізичних дефектів» (Большая медицинская энциклопедия, 1978, с. 356).

Зараз нараховується понад 100 визначень поняття здоров'я (Ковалько, 2007). Наведемо деякі з них.

На думку Т. Бойченко, сучасне розуміння поняття «здоров'я» формується як багатомірний і водночас цілісний феномен гармонійної життєдіяльності людини, що розкривається через стани, явища і процеси формування, збереження, зміцнення, використання, відновлення та передачі (ФЗЗВВП) фізичної, психічної, соціальної та духовної складових людини, групи людей та суспільства. Дослідниця вважає, що найбільш продуктивним є сутнісний аналіз здоров'я, що спонукає до вивчення його здоров'я за допомогою різних підходів, зокрема: феноменологічного, онтологічного, гносеологічного, холистичного, детерміністського, герменевтичного (Бойченко, Василяшко та Василенко, 2014).

В. Казначеев (2012) стверджує, що здоров'я індивіда «може бути охарактеризовано як динамічний стан (процес) збереження і розвитку біологічних, фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності і соціальної активності при максимальній тривалості

життя». На думку академіка, в цьому визначенні враховано повноцінність виконання основних соціально-біологічних функцій і життєвих цілей індивіда.

С. Анісімов (1999), в свою чергу, розуміє здоров'я не просто як відсутність хвороб, а як потенційну і реальну сукупність можливостей людини, які реалізуються в конкретних умовах без втрат в адаптації до життєвого середовища, як таку гармонійну сукупність фізичного, духовного і соціального стану людини, в якій втрати в адаптації до середовища у фізичному відношенні можуть бути компенсовані духовними і соціальними його складовими (с. 125).

Нам особливо імponує застосування до проблеми збереження здоров'я людини культурологічного підходу, тобто вирішення її через формування культури здоров'я.

Серед наукових праць цього напрямку особливо увагу привертають дослідження В. Антінкової (1996), В. Бабич (2006), Л. Биковської (2006), В. Горашука (2003), Ю. Драгнева (2008). Аналіз наукових розвідок цих та багатьох інших науковців показав, що культура здоров'я не дістається у спадок людині, а є результатом її навчання, виховання, саморозвитку, є складовою її загальної та професійної культури і важливою якісною характеристикою особистісного розвитку, засобом і мірою реалізації сутнісних здібностей.

Метою статті є дослідження феномену здоров'я в контексті його соціального і духовного компоненту, як складової планетарного виховання студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Отже, здоров'я – поняття багатогранне. По-перше, це відсутність хвороб, по-друге, це комфортне психологічне самопочуття, гарний настрій, по-третє, це високий рівень адаптаційних можливостей організму і психіки особи, по-четверте, це духовний спокій, гармонія зі світом. Тобто це оптимальне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як результат самодисципліни, самопізнання, самореалізації на основі стійкої потреби бути здоровим.

Номенклатура компонентів, що визначають стан здоров'я особистості, значною мірою залежить від рівня розвитку і ступеня зрілості суспільства, до якого належить ця особистість.

Сучасні українські реалії, на жаль, не сприяють формуванню у молоді генерачії сильної мотивації до ведення здорового способу життя. Більшість людей знає про шкідливість паління, вживання алкоголю і наркотиків, але, тим не менш, віддані цим шкідливим звичкам. Теж саме з

фізкультурними вправами та раціональним харчуванням. Всі знають, як правильно, але рідко дотримуються рекомендацій.

Численні та багаторічні дослідження виявили чинники ризику, які негативно впливають на здоров'я студентів. Серед них науковці особливо виділяють наступні:

- стресова педагогічна тактика;
- інтенсифікація навчального процесу;
- невідповідність методик і технологій навчання;
- невиконання елементарних фізіологічних та гігієнічних вимог до організації навчального процесу;
- функціональна неграмотність викладачів та студентів у питаннях збереження та зміцнення здоров'я;
- недоліки в існуючій системі фізичного виховання;
- відсутність системи роботи з формування цінності здоров'я і здорового способу життя (в тому числі профілактики шкідливих звичок, статевого виховання, недостатнє використання засобів фізичного виховання) (Волкова, 2007).

Педагогічна практика свідчить, що студенти часто страждають від хронічної втоми, що в подальшому може привести до нервово-психічного виснаження. Дослідженнями доведено, що педагогічні помилки або неправильні педагогічні технології негативно впливають на юнацьку психіку (можуть бути невротичні порушення), що, в свою чергу, призводить до низької пізнавальної активності студентів, низької мотивації навчання, нестійкості емоційної сфери; високому рівню тривожності, втраті інтересу до навчання (Вознюк, 2002).

Це ставить педагогічну науку і практику перед необхідністю пошуку педагогічних шляхів, умов і засобів підтримки здоров'я в освітніх установах (зокрема, вищих) і розвитку кожної особистості.

Формування потреби студентів ЗВО у дотриманні здорового способу життя необхідне для того, щоб майбутній фахівець ще в студентські роки прийшов до усвідомлення значущості проблеми здоров'я як цінності не тільки приватної, але й як цінності державної, національної і, врешті решт – планетарної. Він має стати не тільки фахівцем у своїй галузі знань, а й особистістю, яка володіла б різноманітними вміннями і навичками відновлення організму після напруженої роботи. А тому формування потреби в здоровому способі життя студентів стає одним з головних завдань вищої школи.

Для виконання цього завдання у вищій школі України робиться доволі багато. Дослідники виділяють основні напрями цієї діяльності. Так, в більшості ЗВО систематично використовуються різноманітні оздоровчі

та медичні заходи без шкоди для навчального процесу. Контролюється виконання санітарних норм організації педагогічного процесу та нормування навчального навантаження як профілактика перевтоми студентів. Постійно проводиться моніторинг стану здоров'я студентів. Розробляються та реалізуються різноманітні програми для формування в студентів навичок здорового способу життя та запобігання виникнення шкідливих для здоров'я звичок. Розвивається практика служб психологічної допомоги суб'єктам педагогічного процесу у запобіганні та подоланні стресів (під час модульних перевірок, заліків, іспитів, нарад тощо). Впроваджується доктрина студентоцентричної побудови педагогічного процесу (врахування духовних та вітальних потреб кожного студента), чому сприяє встановлення доброзичливих стосунків у колективі (Волкова, 2007).

Вважається, що головною формою прищеплення студентам потреби у здоровому способі життя є фізкультурно-оздоровчі заходи і вправи. Але це не зовсім так. Звичайно, не можна применшувати значення фізкультурно-оздоровчої діяльності в цій важливій сфері. Роль фізичних вправ, загартовування, правильного харчування, раціонального режиму праці та відпочинку дуже велика. Але не можна забувати і про духовне та соціальне здоров'я людини.

В сучасному суспільстві посилюється роль соціальної складової здоров'я, що пояснюється тим, що людина все більше і більше включається в систему соціальних зв'язків, а тому будь-які зміни в соціальному середовищі позначаються (позитивно чи негативно) на її здоров'ї. Більш того, основними причинами (прямими або непрямими) сучасних хвороб виступають саме соціальні чинники, наприклад такі, як екологічні проблеми, стрес, як наслідок соціальних потрясінь (Величковский, Кирпичев, Суравегина, 1997, с. 234).

Дослідники вважають, що соціальне здоров'я – це стан організму (і фізичний, і психічний), що детермінує здатність людини функціонувати в соціумі і контактувати з ним. Воно формується під впливом сім'ї, друзів, однокурсників, педагогів та інших людей, які так чи інакше присутні в житті кожної людини.

Структура соціального здоров'я людини складається з кількох компонентів: моральності людини (її ідеалів, цінностей, морально-етичних якостей), соціальної адаптації (здатності пристосовуватися до мінливих умов соціального середовища або життя, до трудової діяльності, професійних вимог, здатності виживати в стресових ситуаціях) тощо (Бондаренко, 2017). Можна сказати, що соціальне здоров'я людини визначається здатністю людини встановлювати та підтримувати позитивні

стосунки з іншими людьми, рівнем комфортності її самопочуття серед них, кількістю друзів, товаришів, приятелів, на підтримку яких вона може розраховувати в складних ситуаціях, прагненням формувати відчуття належності до всього людства.

Духовне здоров'я можна визначити як спроможність особистості будувати та регулювати своє життя і свою діяльність (як громадську, так і професійну) у відповідності до гуманістичних ідеалів, до яких прийшло людство в процесі історичного розвитку цивілізації. Саме духовне здоров'я є визначальним у ставленні людини до себе, до інших, до суспільства і є пріоритетним в ієрархії здоров'я.

Львівська дослідниця Т. Тюріна (2018) визначає духовне здоров'я як «комплексне, багатовимірне, ієрархічне, синергетичне поняття, що включає в себе психічне (душевне), соціальне і фізичне здоров'я в їх єдності і гармонійній інформаційно-енергетичній взаємодії між собою і природним, соціальним довкіллям і Космосом» (с. 168). Таким чином, духовна складова здоров'я людини виступає як гармонізатор усіх його складових. В цьому сенсі можна погодитись з дослідницею, що хворобу можна трактувати як порушення рівноваги у системі «Людина» (між духовним, психічним і фізичним рівнями) і, відповідно, інформаційно-енергетичної взаємодії, гармонії з космопланетарним світом (Там само, с. 170).

Показниками духовного здоров'я дослідники вважають духовний світ особистості, сприйняття духовної культури людства, освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики. Свідомість людини, її ментальність, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації своїх здібностей і можливостей у контексті власних ідеалів і світогляду – все це обумовлює стан духовного здоров'я (Кострікова, Пустовойт та Ярмола).

Сучасна наукова думка (зокрема, гуманітарна) вважає духовність видовою якістю людини, бо саме ця якість робить людину людиною. Якщо відбувається відмова від духовної людської сутності, зречення гуманізму, то індивід втрачає право називатися Людиною.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наш аналіз феномену здоров'я доводить, що ця категорія людського життя є визначальною у всіх сферах людської діяльності. Вона досить складна та багатовимірна, тому цю категорію досліджують не тільки фахівці з медичних наук, але й психологи, філософи, культурологи, соціологи, педагоги, взагалі всі, хто так чи інакше досліджує феномен Людини. Ми намагалися довести, що духовне та соціальне здоров'я не менш важливі, ніж здоров'я фізичне. Подальшого дослідження вимагає проблема пошуку

ефективних засобів та технологій для збереження здоров'я майбутньої інтелектуальної еліти нації – студентів закладів вищої освіти.

Література

1. Анисимов С. Ф. Духовные ценности: производство и потребление. Москва : Мысль, 1999. 68 с.
2. Антінкова В. А. Оптимізація фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні*: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. Київ; Луцьк : Вежа, 1996. С. 209–213.
3. Бабич В. М. Підготовка майбутніх викладачів фізичного виховання до формування культури здоров'я студентів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2006. 321 с.
4. Биковська Л. Б., Бабінець О. О. Фізична культура – засіб формування мотивацій до підвищення рівня здоров'я та відмови від шкідливих звичок. *Проблеми освіти*: наук.-метод. зб. Ін-т іннов. технологій і змісту освіти. Київ, 2006. Вип. 49. С. 182-187.
5. Бойченко Т. Є., Василяшко І. П., Василенко С. В. Основи здоров'я 6 клас. Київ : Генеза 2014. 160 с.
6. Большая медицинская энциклопедия / Главн. ред. Б. В. Петровский. Изд. 3-е. (В 30-ти т.). Т. 8. ЕВГЕНИКА – ЗЫБЛЕНИЕ. Москва : Сов. энциклопедия, 1978. 528 с.
7. Бондаренко З. П. Соціальне здоров'я студентів у контексті розвитку волонтерства. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). URL: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2895/1/10.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).
8. Величковский Б. Т., Кирпичев В. И., Суравегина И. Т. Здоровье человека и окружающая среда. Москва : Мысль, 1997. 139 с
9. Вознюк Т. Г. Менеджмент навчально-виховного процесу. Київ :Здоров'я, 2002. 128 с.
10. Волкова І. В., Марінушкіна О. Є., Покроєва Л. Д., Рябова З. В Становлення шкіл сприяння здоров'ю. Харків : ХОНМІБО, 2007. 40 с.
11. Горашук В. П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика): монографія. Луганск : Альма-матер, 2003. 376 с.
12. Драгнев Ю. В. Формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання : дис... канд. пед. Наук : 13.00.04. Луган. держ. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2008. 300 с.
13. Ісакова О. І. Здоров'я як соціальна цінність. *Сучасні здоров'язбережувальні технології*: монографія / за загальною редакцією проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Оригінал, 2018. 724 с. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/M_Suchasni_ZZT.pdf (дата звернення: 18.09.2020).
14. Казначеев В. П. Здоровье нации, культура, футурология XXI века. Сборник статей и докладов В. П. Казначеева (2007-2012 гг.). / Под общей редакцией д.м.н. А. В. Трофимова. Составители Ромм В. В., Чиркова С. В. Новосибирск : ЗСО МСА, 2012. 386 с

15. Ковалько В. И. Здоровьесберегающие технологии: школьник и компьютер: 1-4 классы. Москва : ВАКО, 2007. 304 с.
16. Кострікова Ю. А., Пустовойт Г. Л., Ярмола Т. І. Фактори, що формують здоров'я студента медика, можливість їх корекції. URL: <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/5833/1/factoryform.pdf> (дата звернення: 08.10.2020).
17. Сопова І. Ю. Здоров'я збережувальні технології у вищих навчальних закладах – як спосіб формування основних складових здорового способу життя у студентів. *Сучасні здоров'язбережувальні технології: монографія / за загальною редакцією проф. Ю. Д. Бойчука*. Харків : Оригінал, 2018. 724 с. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/M_Suchasni_ZZT.pdf (дата звернення: 10.10.2020).
18. Тюріна Т. Г. Духовне здоров'я системи «Людина» (у світлі сучасної інформаційно-енергетичної парадигми). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. 6 (87). С. 165-172.
19. Sigerist H. E. Medical care for all the people. *American journal of public health*. 2003. 93 (1). P. 57-59.

References

1. Anisimov, S. F. (1999). *Dukhovnye tsennosti: proizvodstvo i potreblenie [Spiritual values: production and consumption]*, 68. Moscow: Mysls (rus).
2. Antinkova, V. A. (1996). Optimizatsiia fizychnoho vykhovannia u vyshchychkh navchalnykh zakladakh [Optimization of physical education in higher educational institutions]. *Kontseptsiiia pidhotovky spetsialistiv fizychnoi kultury v Ukraini: materialy II vseukr. nauk.-prakt. konf.*, 209–213 Kyiv; Lutsk: Vezha (ukr).
3. Babych, V. M. (2006). *Pidhotovka maibutnikh vykladachiv fizychnoho vykhovannia do formuvannia kultury zdorovia studentiv [Preparing future physical education teachers to form a culture of student health]*. (Candidate's Thesis in Pedagogy), 321. Luhansk (ukr).
4. Bykovska, L. B., & Babinets, O. O. (2006). Fizychna kultura – zasib formuvannia motyvatsii do pidvyshchennia rinvnia zdorovia ta vidmovy vid shkidlyvykh zvyчок [Exercise is a means of creating motivation to improve health and give up bad habits]. *Problemy osvity: nauk.-metod. zb.*, 49, 182-187. Institute of Innovative Technology and Content of Education. Kyiv (ukr).
5. Boichenko, T. Ye., Vasylashko, I. P., & Vasylenko, S. V. (2014). *Osnovy zdorovia 6 klas [Basics of Health Grade 6]*, 160. Kyiv: Heneza (ukr).
6. Petrovskiy, B. V. (Ed.). (1978). *Bolshaya meditsinskaya entsiklopediya [Big medical encyclopedia]*. 3-d ed. (in 30 vol.). Vol. 8, 528. EVGENIKA – ZYBLENIE. Moscow: Sov. Entsiklopediya (rus).
7. Bondarenko, Z. P. (2017). *Sotsialne zdorovia studentiv u konteksti rozvytku volonterstva [Social health of students in the context of volunteering development]*. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya "Pedagogika i psykholohiia". Pedagogichni nauky*, 1 (13). Retrieved from <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2895/1/10.pdf> (date of appeal: 09.09.2020) (ukr).

8. Velichkovskiy, B. T., Kirpichev, V. I., & Suravegina, I. T. (1997). *Zdorovie cheloveka i okruzhayushchaya sreda [Human health and the environment]*, 139. Moscow: Mysl (rus).
9. Vozniuk, T. H. (2002). *Menedzhment navchalno-vykhovnoho protsesu [Management of the educational process]*, 128. Kyiv: Zdorovia (ukr).
10. Volkova, I. V., Marinushkina, O. Ye., Pokroieva, L. D., & Riabova, Z. V. (2007). *Stanovlennia shkil spryannia zdoroviu [Establishment of health promotion schools]*, 40. Kharkiv: KhONMIBO (ukr).
11. Gorashchuk, V. P. (2003). *Formirovanie kultury zdorovya shkolnikov (teoriya i praktika): monografiya [Formation of a culture of health of schoolchildren (theory and practice)]*, 376. Lugansk: Alma-mater (rus).
12. Drahniiev, Yu. V. (2008). *Formuvannia kultury zdorovia studentiv v umovakh kompiuteryzatsii navchannia [Formation of student health culture in the conditions of computerization of education]*. (Candidate's Thesis in Pedagogy), 300. Luhansk Taras Shevchenko State Pedagogical University. Luhansk (ukr).
13. Isakova, O. I. (2018). *Zdorovia yak sotsialna tsinnist. Suchasni zdoroviazberezhuvalni tekhnologii: monohrafiia [Health as a social value. Modern health-saving technologies: monograph]*, 724. Yu. D. Boichuk (Ed.). Kharkiv: Oryhinal. Retrieved from http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/M_Suchasni_ZZT.pdf (date of appeal: 18.09.2020).
14. Kaznacheev, V. P. (2012). *Zdorovie natsii, kultura, futurologiya XXI veka. Sbornik statey i dokladov V. P. Kaznacheeva (2007-2012) [Health of the nation, culture, futurology of the XXI century. Collection of articles and reports V. P. Kaznacheev (2007-2012)]*, 386. A. V. Trofimov (Ed.). Compilers: Romm V. V., Chirkova S. V. Novosibirsk: ZSO MSA (rus).
15. Kovalko, V. I. (2007). *Zdorovesberegayushchie tekhnologii: shkol'nik i komp'yuter: 1-4 klasy [Health-saving technologies: schoolboy and computer: grades 1-4]*, 304. Moscow: VAKO (rus).
16. Kostrikova, Yu. A., Pustovoiit, H. L., & Yarmola, T. I. Faktory, shcho formuiut zdorovia studenta medyka, mozhlyvist yikh korektsii [*Factors that shape the health of a medical student, the possibility of their correction*]. Retrieved from <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/5833/1/factoryform.pdf> (date of appeal: 08.10.2020) (ukr).
17. Sopova, I. Iu. (2018). *Zdorovzberezhuvalni tekhnologii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh – yak sposis formuvannia osnovnykh skladovykh zdorovoho sposobu zhyttia u studentiv [Health-saving technologies in higher educational institutions - as a way to form the main components of a healthy lifestyle in students]*. *Suchasni zdorov'iazberezhuvalni tekhnologii: monohrafiia*, 724. Yu. D. Boichuk (Ed.). Kharkiv: Oryhinal. Retrieved from http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/M_Suchasni_ZZT.pdf (date of appeal: 10.10.2020) (ukr).
18. Tiurina, T. H. (2018). *Dukhovne zdorovia systemy "Liudyna" (u svitli suchasnoi informatsiino-enerhetychnoi paradyhmy) [Spiritual health of the "Man" system (in the light of the modern information and energy paradigm)]*. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 6 (87), 165-172 (ukr).

19. Sigerist, H. E. (2003). Medical care for all the people. American journal of public health, 93 (1), 57-59 (eng).

ЗДОРОВЬЕ КАК ЦЕННОСТЬ ПЛАНЕТАРНОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Е. А. Зеленев

Анализируется феномен здоровья в контексте его социального и духовного компонента, как составляющей планетарного воспитания студенческой молодежи. Рассматриваются различные дефиниции этого понятия. Указано на связь состояния здоровья населения, и особенно молодежи, с уровнем цивилизованности страны, ее готовности к принятию основной тенденции мирового прогресса – движения к человеку, к гуманизму.

Указывается, что наше сознание оказалась не готовым к принятию глобальности современной пандемии. Люди в большинстве не смогли осознать тот факт, что здоровье каждого – это не только его личное дело, но и планетарная ценность. Человечество должно признать, что здоровье – это естественная, абсолютная и постоянная жизненная ценность, которая занимает верхнюю ступеньку на иерархической лестнице ценностей. Современные украинские реалии, к сожалению, не способствуют формированию у детей и молодежи должной мотивации к здоровому образу жизни. Определены факторы риска, которые негативно влияют на здоровье студентов: стрессовая педагогическая тактика; интенсификация учебного процесса; несоответствие методик и технологий обучения; невыполнение элементарных гигиенических требований к организации учебного процесса; функциональная неграмотность преподавателей и родителей в вопросах сохранения и укрепления здоровья и так далее.

Отмечается, что формирование потребности студентов в здоровом образе жизни необходимо для того, чтобы будущий специалист еще в студенческие годы пришел к осознанию значимости проблемы здоровья как ценности не только частной, но и как ценности государственной, национальной и, в конце концов – планетарной.

Анализируется сущность социального и духовного аспектов здоровья. Социальное здоровье – это состояние организма, определяющее способность человека контактировать с социумом. Духовное здоровье можно определить, как способность личности строить и регулировать свою жизнь и свою деятельность (как общественную, так и профессиональную) в соответствии с гуманистическими идеалами, которые выстрадало человечество в процессе исторического развития цивилизации. Именно духовное здоровье является определяющим в отношении человека к себе, к другим, к обществу и является приоритетным в иерархии здоровья.

Ключевые слова: здоровье, социальное здоровье, духовное здоровье.

HEALTH AS A VALUE OF PLANETARY EDUCATION OF STUDENTS**E. A. Zelenov**

The phenomenon of health is analyzed in the context of its social and spiritual components, as a component of the planetary education of student youth. Various definitions of this concept are considered. The connection between the state of health of the population, and especially young people, with the level of civilization of the country, its readiness to accept the main trend of world progress - movement towards man, towards humanism is pointed out.

It is pointed out that our consciousness was not ready to accept the global nature of the modern pandemic. Most people were unable to grasp the fact that everyone's health is not only his own business, but also a planetary value. Humanity must recognize that health is a natural, absolute and permanent value in life, which occupies the top rung on the hierarchical ladder of values. Unfortunately, modern Ukrainian realities do not contribute to the formation of proper motivation in children and young people for a healthy lifestyle. The risk factors that negatively affect the health of students have been identified: - stressful pedagogical tactics; - intensification of the educational process; - inconsistency of teaching methods and technologies; - failure to comply with basic hygienic requirements for the organization of the educational process; - functional illiteracy of teachers and parents in matters of preserving and strengthening health, and so on.

It is noted that the formation of students' need for a healthy lifestyle is necessary so that a future specialist, even in his student years, comes to realize the importance of the health problem, as a value not only private, but also as a state, national and, ultimately, planetary value.

The essence of social and spiritual aspects of health is analyzed. Social health is a state of the body that determines a person's ability to contact with society. Spiritual health can be defined as the ability of an individual to build and regulate his life and his activities (both social and professional) in accordance with the humanistic ideals that humanity has suffered in the process of the historical development of civilization. It is spiritual health that is decisive in a person's attitude to himself, to others, to society and is a priority in the hierarchy of health.

Key words: *Health, social health, spiritual health.*

Зеленов Євгеній Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: olmer1954@gmail.com

Зеленов Евгений Анатольевич – доктор педагогических наук, профессор кафедры педагогики Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля (г. Северодонецк, Украина). E-mail: olmer1954@gmail.com

Zelenov Evgeniy Anatoliyovich – Ph.D in Education, Professor at Pedagogics Department of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: olmer1954@gmail.com